

Bente Meyer

Lektor i fremmedsprogs pædagogik, mag.art.

Danmarks Pædagogiske Universitet,

Institut for Pædagogisk Antropologi, bm@dpu.dk

Internetbaseret materiale i fremmedsprogsundervisningen – nye udfordringer for læreren

De nye medier har øget vores muligheder for uformel kontakt med fremmedsprog. Det er oplagt, at engelsk her indtager en førerposition, men kontakten med andre sprog, der er relevante for skolen, er også blevet større. Dette skyldes ikke mindst, at store mængder sprogligt materiale i autentiske formater ligger tilgængelige på internettet, materiale som eleverne støder på, når de anvender medierne i deres fritid, eller når de bruger computeren i skolen. Internetbaseret materiale fungerer i denne forstand i stigende grad som et supplement eller et reelt alternativ til det eksisterende lærebogsmateriale i sprogundervisningen.

Der er altså på den ene side en rigdom af digitalt materiale tilgængeligt for lærere såvel som elever; på den anden side melder det naturlige spørgsmål sig, hvorvidt dette materiale har en reel anvendelighed for skolens sprogundervisning. I hvor høj grad afspejler materialet de mål og det indhold, som er rammen for skolens sprogundervisning, og i hvilken grad matcher materialet det sprog- og læringssyn, som skolen understøtter? Her kommer ikke mindst lærerens rolle i fokus, eftersom læreren i stadig højere grad skal kunne udvælge og inddrage det materiale, som er tilgængeligt på nettet.

Denne artikel vil beskæftige sig med, hvordan nye, internetbaserede former for undervisningsmateriale kan indgå i sprogundervisningen. Artiklen giver eksempler på, hvilke muligheder og udfordringer internetbaseret materiale giver for sprogundervisningen, samt hvilke vurderingskriterier læreren kan tage udgangspunkt i, når hun arbejder med dette materiale. Derudover vurderes det, i hvor høj grad netbaseret materiale giver mulighed for fornyelse af sprogundervisningen, dvs. i hvilken forstand mediet producerer nye former for materiale, der understøtter andre måder at gennemføre sprogundervisningen på.

Nye materialer – nye tilgange

Som sproglærer skal man i stigende grad kunne evaluere og anvende det materiale, som internettet falbyder. Dette skyldes blandt andet at internetbaseret materiale kan have et stort potentiale i forhold til at tilføre undervisningen aktuelle og autentiske eksempler på sprogbrug og kulturforhold. Dette afspejles ikke mindst i Fælles Mål, der gennemgående påpeger, at eleverne bør have lejlighed til at forholde sig til de muligheder, som internettet tilbyder. I vejledningen for engelsk – der har et helt afsnit dedikeret til “Internettet i undervisningen” – hedder det bl.a.:

Internettet kan på mange punkter være med til at udfylde behovet for materialer, der lever op til læreplanen. Opkobling til internettet ændrer radikalt tilgangen til viden og åbner op for samarbejde.

Fordelene ved at arbejde med internetbaseret materiale, fremhæver vejledningen, er bl.a. at få adgang til store mængder materiale til stort set alle emner på engelsk, at kunne følge med i den politiske og den kultur- og samfundsmæssige udvikling i de lande, hvor sproget tales, samt at få adgang til store mængder af elevproducerede tekster fra mange lande. Mange af disse nye muligheder motiverer eleverne for arbejdet med sprog og kulturforhold, dels fordi, som vejledningen påpeger det, modtagerforholdene bliver mere autentiske i og med, at der kommunikeres fra barn til barn og ikke alene fra og til læreren, dels fordi eleverne er vant til mediet og forbinder det med fritidsaktiviteter, hvori bl.a. sprog indgår. Der sker således med brugen af internetbaseret materiale i sprogundervisningen en vis åbning mod elevernes tilgange til at lære sprog samt til deres behov for at kommunikere med andre børn og unge.

Anvendelsen af de nye netbaserede materialer betyder dog også, at læreren står i en ny situation i de konkrete undervisningssituationer. Traditionelle undervisningsmaterialer – tekster såvel som lydbånd og video – har således generelt haft karakter af at være statiske, evt. forarbejdede materialer, der tillod læreren at vurdere og tilrettelægge undervisningen med hjælp fra bl.a. arbejdsspørgsmål og opgaveforslag, som var baseret på den aktuelle pædagogiske virkelighed. Internetbaseret materiale er i modsætning hertil ofte ikke tænkt ind i en pædagogisk kontekst; det er foranderligt og ustabilt, og materialernes afsender- og modtagerforhold er uklare. Dertil kommer, at i det omfang materialet er tænkt ind i en pædagogisk kontekst, kan denne kontekst være præget af en pædagogisk tænkning, som er det danske uddannelsessystem fremmed. Der er altså mindre hjælp og vejledning at hente på nettet, når det gælder pædagogisk anvendelse af materialet – til gengæld kan man potentielt få mere opdateret materiale, der ofte er mere varieret og motiverende for eleverne.

Et andet problem, der i denne forbindelse melder sig, er, at internetbaseret materiale i sine fremtrædelsesformer ofte er en anden slags materiale end det materiale, som traditionelt er blevet anvendt i sprogundervisningen. For det første er internetbaseret materiale ikke nødvendigvis hverken tekstmateriale i traditionel forstand eller analogt materiale, som det kendte lyd- og videomateriale, som sprogundervisnin-

gen ofte har benyttet sig af. Digitaliseringen af materialet betyder således bl.a., at tekster kan fremstå som hypertekster, der ikke læses 'lineært' fra start til slut, og at lyd og billede er sidestillet med teksterne i en multimedial brugerflade. Man kan dermed hævde, at den pædagogik, som har været forbundet med materialerne, også må ændre sig, så den afspejler de ændrede modtager- og brugerforhold, som internetmaterialerne skaber.

På baggrund af disse overvejelser kan man pege på en række udfordringer, der i stigende grad må melde sig i sproglærers arbejde med internetbaseret materiale. Disse udfordringer handler især om:

- De traditionelle materials (lokale) forankring i konkrete, institutionelle og sprogpædagogiske kontekster – over for internettets (globale) forankring i en bred flade af kontekster, herunder didaktiske.
- Internetmaterialernes nye fremtrædelsesformer og modtagerforhold, herunder materialernes forankring i nye eller uklare afsenderforhold.

Internetbaseret materiale tvinger i forlængelse heraf i høj grad sproglæreren til at reflektere over fagets sprog- og læringssyn, eftersom læreren må skabe den lokale (danske) didaktiske kontekst for materialet, som ofte er fraværende i internetmaterialet. Der er dermed tale om, at læreren må *rekontekstualisere* materialet, dvs. vurdere og placere det i en didaktisk kontekst, der modsvarer de sprog- og læringssyn, som er relevante for det enkelte sprogfag. Denne rekontekstualisering må bl.a. indebære, at læreren overvejer, om materialet har en reel anvendelighed i folkeskolens undervisning, og i denne forbindelse hvorvidt der er tale om materiale, der kan tilføre undervisningen nye muligheder, bl.a. i form af ændrede tilgange til viden og samarbejde.

Tre eksempler på internetbaseret materiale

I det følgende vil jeg se på tre forskellige materialer til fremmedsprogsundervisning fundet på <http://infoguide.emu.dk>. Materialerne er alle tænkt ind i en pædagogisk sammenhæng, men denne sammenhæng er ikke nødvendigvis relevant for en dansk kontekst. Materialerne er ikke repræsentative for, hvad der findes på nettet inden for de enkelte fag, men er her udvalgt for at illustrere bredden i det materiale, som udbydes. Overordnet er der tale om materialer, der i forskellig grad udnytter it-mediet og dets potentialer. I min vurdering af materialerne vil jeg trække dels på Mads Bo-Kristensens artikel "Vurdering af it-materialer – til dansk som andetsprog for voksne" (2005), dels på Bernard Susser og Thomas N. Robbs modeller for evaluering af it-baseret materiale til fremmedsprogsundervisningen (Susser & Robb 2004). Ifølge Bo-Kristensen kan man dels i it-materialets indhold, dels i de læringsaktiviteter, der er en del af materialet, aflæse et *sprogssyn*, et *menneskesyn* og et *sprog-tilegnelsessyn*. En indsigt i materialets sprog-, menneske- og sprogtilegnelsessyn er central for at finde frem til materialets potentialer for dels at understøtte den traditionelle undervisning, dels at skabe didaktisk fornyelse.

Susser og Robb fokuserer i højere grad på, i hvilken grad internetbaseret materiale udnytter mediets muligheder for f.eks. multimediedidaktik. Susser og Robb anvender i den forbindelse begreberne *shovelware* og *web-centric material*. *Web-centric material* er overordnet karakteriseret ved, at materialet i sin form ikke er en del af den læringskontekst, som kendetegner skolebaseret sprogundervisning. *Shovelware* derimod er kendetegnet ved, at indhold fra et andet (ældre) medie "skovles" over i det nye medie uden hensyntagen til, at det nye medie også er en ændret kontekst for læring og brug. Ifølge Susser og Robb kan man teste materialets web-forankring ved at forsøge at konvertere det tilbage til tekstmediet, og i det omfang det umiddelbart kan tilbageføres til ældre medieformer, har det forfejlet sit mål om fornyelse.

Deutsch als Fremdsprache <http://www.daf.in/> er et ressourcested for tysklæring. Ifølge forfatterne er sitet møntet på selvstudier og beregnet på børn fra 10 års alderen samt voksne. Materialet betegnes som Arbeitsblätter, dvs. arbejdsblade med fokus på bl.a. retskrivning, grammatik, sange, ordforråd og mindre prøver. Der er tale om webbaseret materiale i "shovelware" format, dvs. A4 sider fra et lærebogsmateriale, som er lagt ind side for side under forskellige overskrifter og temaer. Materialet er ordnet efter sværhedsgrader (5 niveauer), men er ikke ledsaget af egentlige vejledninger eller didaktiske overvejelser.

Materialet er produceret af tysktalende, men der er samtidig tale om bearbejdet materiale, som er specifikt møntet på undervisning/læring. Der er gennemgående tale om tekstbaserede udfyldningsøvelser med udgangspunkt i et relativt begrænset ordforråd; formatet samt sprog- og læringssynet kan derfor beskrives som utidssvarende set med danske øjne. Dele af materialet er dog lidt friere end udfyldningsformatet og indeholder f.eks. tegninger eller billeder, men det er stadig tilpasset A4 formatets 'kopierbarhed'. Det handler således tilsyneladende om at tilpasse sprogproduktionen og sprogforståelsen til lærebogsformatet, og dette format er oven i købet et sideformat, dvs. en side pr. 'lektion'. Teksterne er ikke hypertextualiserede, men kopierer papirformatet fuldt ud, idet siderne skal læses og anvendes som et traditionelt stykke papir. Webformatet kan derfor uden videre bearbejdning konverteres til papirformat. Materialet udnytter således slet ikke nettets muligheder for didaktisk fornyelse via f.eks. multimediebrug.

Det næste websted – *Phonétique* – til franskundervisning <http://phonetique.free.fr/> er ligesom det forrige et sted, der er skabt direkte til pædagogiske formål. Webstedet er ifølge vejledningen specifikt skabt til dem, der skal lære fransk som fremmedsprog, men kan også, hævdes det af forfatterne, bruges af fransktalende. Derudover er der ikke tale om nogen specifik målgruppe for øvelserne, men en del af det materiale, der ligger som små spil eller pdf-filer på siden, synes møntet på mindre børn. Sitet er forsynet med en lærer- og elevvejledning, men ikke med egentlige sprogpædagogiske overvejelser.

Webstedet fokuserer udelukkende på det franske sprogs fonetik, dvs. på forholdet mellem bogstav, ord og lyd. Sitets opgaver er ikke inddelt efter niveauer, men opga-

verne stiger i sværhedsgrad, efterhånden som man arbejder sig igennem dem. Der er mulighed for at læse og høre det franske alfabet, bogstav for bogstav, at høre hele ord eller sætninger og endelig at høre små tekststykker, der har karakter af (vrøvl)ers. Materialet er på den ene side 'autentisk' i den forstand, at lydene er indtalt af fransktalende, på den anden side er det tekstmateriale, som lyd materialet knytter sig til, i høj grad lærebogsorienteret¹. Dette indebærer bl.a., at mange af glo-serne er udvalgt mere pga. deres lydlige kvaliteter end deres aktualitet eller relevans for dagligdags brug af sproget fransk. Selvom webstedet altså udvider "shovelware" formatet med lyd, er anvendelsesmulighederne stort set begrænset til at lære eleverne at skelne mellem specifikke fonemer, der knytter sig til materialets gloseudvalg.

PBS kids er et amerikansk site <http://pbskids.org>, der direkte refererer til nettets multi-mediale potentiale for læring og undervisning. Sitet er ikke møntet på sprogundervisning for fremmedsprogede, men er bl.a. tænkt som et supplement til børnenes (sproglige) skoleundervisning med reference til fjernsynsmediet (PBS betyder Public Broadcasting System). Sitet er fyldt af vejledninger til lærere, børn og forældre og refererer flittigt til eksperter, forskere og det amerikanske uddannelsessystem. Målgruppen er førskole- og skolebørn; derudover er opgaverne tænkt som opgaver, voksne og børn kan arbejde sammen om derhjemme. Sitet indeholder bl.a. spil, musik og farvelægningsopgaver i børnevenligt format, der i modsætning til de forrige sites snarere kopierer tv-mediet end lærebogsformatet. Her finder man bl.a. spillet *Word Play* <http://pbskids.org/lions/games/wordplay2.html>. Spillet består af en række udsagnsord, der er placeret midt i skærmens brugerfelt som på en fjernsynsskærm, flankeret af en sød løve. Spillet drejer sig om, at brugeren skal klikke på den enkelte glose; glo-serne er bevægelige og 'viser' deres betydning, f.eks. smelter ordet "melt" på skærmen, samtidig med at en mandsstemme udtaler ordet for brugeren. På den måde forstår brugeren glosens betydning. Der sigtes således mod en kobling mellem lyd, betydning og skrift. Kan man udholde den lidt overpædagogiske og høj-pitched tilgang på www.pbskids.org, er her faktisk et bud på et materiale, som udnytter multimedieformatet og samtidig henvender sig til børnene i et sprog, som ikke er skolens traditionelle lærebogssprog. Her bliver der talt direkte til børnene i et sprog og via en medietradition, som de kender fra fritidssfæren snarere end fra skolesfæren. Det handler om at gøre fjernsynet 'stuerent' i relation til uddannelse og læring, men også om at udnytte mediets potentialer i et "web-centric" format. Der er dermed tale om, at mediet understøtter en ny form for materiale, der potentielt kan skabe fornyelse i sprogundervisningen. Denne fornyelse består dels i multimediepædagogikken, dels i brugerens mulighed for aktivt at interagere med materialet.

Perspektivering

De beskrevne materialer peger på, at webbaseret materiale ikke nødvendigvis i sig selv indeholder og skaber fornyelse. Så spørgsmålet om, hvordan internettet kan skabe nye muligheder i sprogundervisningen, må i høj grad besvares af lærerens vurdering – og selvfølgelig brug – af materialerne. Internetbaseret materiale adskiller

sig således ikke nødvendigvis kvalitativt fra det kendte lærebogsmateriale, men baserer sig ofte på materialeformer, som brugerne allerede kender; tekstmateriale har her høj status. I forlængelse af dette kan man hævde, at når internetbaseret materiale trækker på ældre materialeformers udtryk, så trækker det samtidig på didaktiske tilgange, som er forbundet med disse materialer. Birgitte Holm Sørensen et al. (2004) taler i denne forbindelse om, at tidligere måder at planlægge og tilrettelægge undervisning på ikke bare kan overføres til de nye medier, men at disse måder netop må forandres af f.eks. digitaliseringen og de nye materialeformer. Chat er således en aktivitet, hævdes det, som kan skabe helt nye læringsmuligheder for fremmedsprogene, idet chat byder på kommunikative muligheder, som ikke tidligere er set ved brugen af ældre medieformer (Sørensen et al. 2004, 59). Til sammenligning trækker udfyldningsopgaver på et lærings- og sprogsyn, som ikke umiddelbart er relevant for den danske folkeskole, idet de ikke giver eleverne en reel mulighed for at arbejde kreativt, socialt og praktisk med sproget. Hvis internettet skal skabe fornyelse i sprogundervisningen, må det således trække på det potentiale for kommunikation, for interaktion og for multimediebrugerflader, som er specifikt for mediet. På denne måde kan der blive tale om "faglig-pædagogisk innovation i bredere og dybere forstand", som Birgitte Holm Sørensen et al. udtrykker det (2004, 60).

Hvis man som sproglærer skal finde et ståsted i den strøm af materiale, som p.t. eksisterer på internettet, vil et godt sted at starte være www.emu.dk (*Elektronisk Mødested for Undervisere*). Her er det fagligt relevante internetmateriale dels blevet udvalgt, dels bearbejdet af redaktører med indsigt i skolens faglige mål. Derudover vil jeg anbefale, at man anvender de vurderingsredskaber, som nævnes af Mads Bo-Kristensen, dvs. en evaluering af materialets sprogsyn og sprogtilegnelsessyn samt af den måde, hvorpå brugerfladen støtter (eller ikke støtter) didaktikken (Bo-Kristensen 2005). Derudover må man fokusere på materialets mediesyn ved at spørge, i hvor høj grad materialet refererer til og kopierer ældre medieformer, og i hvilken forstand disse referencer understøtter eller evt. modarbejder de digitale mediers potentiale i sprogundervisningen. Det spørgsmål, som disse redskaber bl.a. kan være med til at besvare, er, i hvor høj grad faglig-pædagogisk innovation i den brede og dybe forstand kan faciliteres af internettet. Mediet synes ideelt rettet mod fremmedsproglæring, men samtidig trækker det, som vi har set, på tidligere medieformers fremtrædelsesformer og didaktikker. Udfordringen er til at få øje på, og lærerens muligheder for at gribe det nye materiales muligheder må ikke mindst støttes af løbende efteruddannelse.

Note

- 1 Lærebogsmateriale kan naturligvis være mange ting, og det er ikke min hensigt her generelt at problematisere brugen af lærebogsmateriale i sprogundervisningen. Mit fokus er udelukkende den måde, hvorpå internetmaterialer udnytter eller ikke udnytter de muligheder, der ligger i de nye medier.

Litteratur

- Bo-Kristensen, Mads. (2005). Vurdering af it-materialer – til dansk som andetsprog for voksne”. I: *Sprogforum* nr. 35. Kbh.: Danmarks Pædagogiske Bibliotek.
- Susser, Bernard, og Robb, Thomas N. (2004). “Evaluation of ESL/EFL Instructional Web Sites”. I: Fotos, Sandra & Browne, Charles (eds.): *New Perspectives on CALL for Second Language Classrooms. Mahwah, N.Y.*: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sørensen, Birgitte Holm, Hubert, Bernt, Risgaard, Jette og Kirkeby, Gitte. (2004). *Virtuel skole*. Kbh.: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
<http://www.dpu.dk/everest/tmp/040810142620/ITMF153.pdf>